

ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ ДИРИГЕНТСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Дем'янюк Наталія Юрїївна,

канд. пед. наук, доцент

Полтавський національний педагогічний

університет імені В. Г. Короленка

м. Полтава, Україна

Вступ. Курс «Диригування» посідає одне з провідних місць у циклі професійної підготовки фахівців зі спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво). Керуючись музично-освітніми завданнями навчання, цей курс забезпечує підготовку студентів до організації та здійснення вокально-хорової діяльності учнів в умовах урочної та позаурочної роботи в закладах загальної середньої та позашкільної освіти. Вивчення курсу «Диригування» сприяє розвитку музичних здібностей студентів (слуху, відчуття ритму, пам'яті, музичного мислення та сприйняття), оволодінню диригентською технікою, методами роботи над вокально-хоровим твором (аналіз хорового твору, засвоєння схем диригування, диригентських засобів музичної виразності, спів партій та акордів, гра партитури на фортепіано), засобами спілкування з хоровим колективом, вмінням донести до хористів виконавські вимоги за допомогою диригентських жестів.

Мета статті – розкрити особливості початкового етапу диригентської підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Матеріали та методи. Стаття ґрунтується на матеріалах мистецько-педагогічних досліджень з проблем підготовки диригентів. Використовувались системно-структурний аналіз, синтез, систематизація, узагальнення, використання сучасного музично-педагогічного досвіду.

Результати та обговорення. На сучасному етапі розвитку диригентської професії в окремі виділилися: диригент симфонічного оркестру, диригент хору, тобто хормейстер, диригент духового оркестру та оркестру народних

інструментів. У технічному плані не існує великих розбіжностей між цими, вже самостійними професіями, але підготовка саме до роботи з тим чи іншим колективом зумовлює й певні розбіжності в підготовці диригента хору чи оркестру.

Диригування є певним перекладом музики на мову рухів. Музичні образи, які задумані композитором і які чує диригент своїм внутрішнім слухом, він повинен передати жестом, тобто, зробити для виконавців видимими, адже саме вони створюють те звучання, яке уявляє диригент. І мова диригента – це саме рухи, міміка, погляд. Від того, як він володіє цією мовою, залежить якість виконання. Правильний або неправильний жест чи погляд можуть привести до чудового довершеного виконання, або ж помилок у звучанні хору. Надзвичайно важливим є початковий етап навчання диригуванню, адже саме в цей період закладаються ті підвалини, на яких буде розвиватись і зростати виконавська майстерність майбутнього фахівця.

Головне завдання викладача у класі диригування – постановка диригентського апарату, до якого входять корпус (голова, торс, ноги), руки, обличчя (погляд, міміка). Кожна з цих частин має свої певні специфічні якості й виражальні можливості, виконує певні дії, за допомогою яких диригент керує хором чи оркестром. Необхідно донести до студента, що всі частини диригентського апарату важливі та несуть певні, тільки їм належні функції.

Але все-таки основним у керуванні виконавським процесом у професії диригента є жест. Руки в диригентській спеціальності відіграють основну роль. Вони є основною і найбільш важливою частиною диригентського апарату. Верхня частина руки – плече – відрізняється у своїх рухах широтою, масивністю і масштабністю. По своїх якостях це найменш рухлива частина диригентського апарату, її рухи використовуються при диригуванні повільних темпів, творів з великою динамікою, драматичного характеру. Середня частина руки – передпліччя – по швидкості, рухливості має переваги над плечем, але значно програє йому в силі й масивності, широті й масштабності. Передпліччя є передаточною ланкою від плеча до кисті, адже саме кисть є головною,

найбільш виразною частиною всього диригентського апарату. Студент має засвоїти, що це найбільш рухлива і виразна частина руки, єдина, яка має можливість самостійно створювати самостійні диригентські жести. Над розвитком рухливості та виразності кисті майбутній диригент повинен працювати систематично, безперервно й дуже активно. Першою вимогою, що ставиться до рук диригента, до його апарату, є повна свобода м'язів, адже диригувати доводиться іноді досить довгий відрізок часу, навіть на уроках музичного мистецтва, не говорячи вже про концертну діяльність. Жести диригента повинні бути пластичними, виразними, простими, музично виправданими й абсолютно ясними для виконавців, адже через жести хоровий диригент передає найменші рухи своєї душі, свого поняття музичного твору, вони спрямовані на виконання художнього завдання, яке передбачає музичний твір. Закріпачені, сковані руки не дають можливості диригентові легко і повно передати виконавцям свій задум. Можна виділити декілька принципів постановки рук – це свобода рухів, чіткість, ясність, економність і доцільність жестів.

Виразні можливості рук у диригуванні розширюються внаслідок розподілу функцій правої та лівої рук. Права рука, як правило, тактує, тобто вказує міру часу (метр), темп, а ліва – більш вільна та з її допомогою здійснюється показ нюансів, вступів і знятть звучання, ритмічні складнощі тощо. Це не значить, що функції лівої та правої рук дотримуються у своїй роботі тільки вказаних дій, вони можуть мінятися в залежності від вимог виконання, можуть і разом виконувати одні й ті ж дії. Диригенту-початківцю треба фізично поставити апарат, адже в основі техніки диригування лежать природні жести і, щоб звільнити їх від неприродних рухів, слід застосовувати певну систему вправ постановки диригентської техніки. Завдання полягає в тому, щоб у класі диригування кожному студенту знайти зручне, найбільш природне і правильне положення корпусу, голови, рук та ніг, тобто виробити вірну диригентську позицію. Для цього можна рекомендувати фізичні вправи на той чи інший вид диригентської техніки, на звільнення рук від затиснутості, на розвиток кисті

тощо. Наступним етапом засвоєння техніки диригування є перехід до тактування. Основною його функцією є організація ритмічного виконання музичних творів, передача чіткого малюнку диригентських тактових схем, показ сильних і слабких долей. Тактування є своєрідною сіткою, опорою, на якій будується художнє диригування. Починати навчання слід з основних схем тактування – тридольної, чотиридольної, дводольної. Вивчення основних метричних схем треба починати з ознайомлення із їх складовими, але тільки на музичному матеріалі. На початковому етапі корисно використовувати народні пісні спокійного характеру в повільних та помірних темпах, музика яких дасть можливість диригенту-початківцю засвоїти чіткий, ясний і досить наповнений жест і закріпить його уявлення про певну схему та відчуття її в руках. Усі диригентські схеми на початковому етапі освоєння рекомендується вивчати перед дзеркалом, аби студенти самі бачили свої помилки та недоліки. Зручно також розучувати схеми стоячи біля дошки, де намальовані тактові сітки, або ж перед плакатом з малюнками схем. Після засвоєння основних тактових схем слід переходити до диригування простих музичних творів у помірних темпах вже з художніми цілями. Диригування музичних творів вимагає від студента певних знань про твір, який він диригує. На початковому етапі навчання диригуванню, враховуючи загальну музичну підготовку і музичний матеріал, студент має вміти: зіграти партитури на фортепіано, що дозволяє найбільш повно відтворити звучання хорового твору, який вивчається в класі диригування; проінтонувати всі партії партитури; проспівати один із голосів зі словами з одночасною грою партитури на фортепіано; проспівати акорди хорової партитури по вертикалі; вміти зробити гармонічний аналіз партитури. Усі ці знання і вміння необхідні для подальшого вивчення технічних прийомів диригування та опанування художніх елементів диригентської професії.

Висновки. Початковий етап навчання студентів у класі диригування є надзвичайно важливим і відповідальним. Від нього залежить формування фахових диригентсько-виконавських компетентностей майбутнього вчителя.